

BS/32/2013

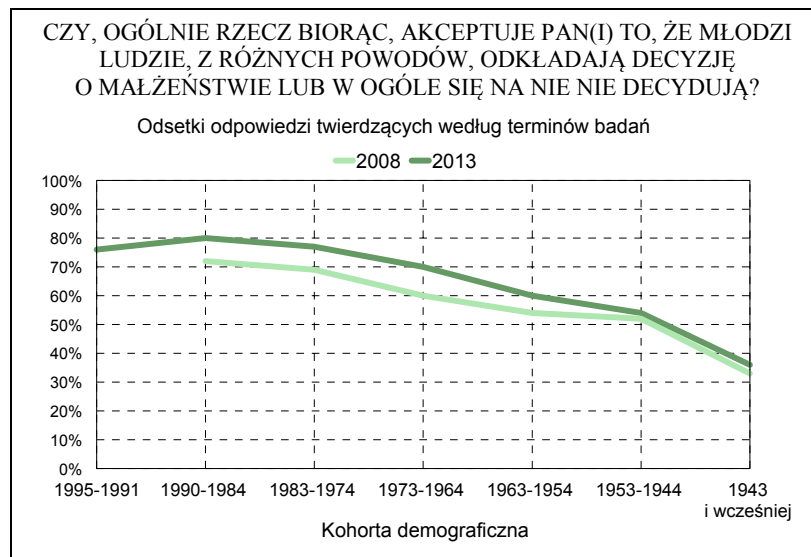
**SPOŁECZNE OCENY ALTERNATYW
ŻYCIA MAŁŻEŃSKIEGO**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Odkładanie ślubu „na później” bądź całkowite odrzucenie możliwości wstąpienia w związek małżeński, to rozwiązania praktykowane coraz częściej i – co pokazują wyniki naszych badań – spotykające się z coraz większym zrozumieniem. Ponad trzy piąte badanych (63%) akceptuje fakt, że młodzi ludzie odkładają decyzję o małżeństwie lub w ogóle z niego rezygnują. Od 2008 roku przyzwolenie na taką postawę umocniło się (wzrost o 6 punktów). Akceptacja alternatywnych form życia wzrasta we wszystkich kohortach demograficznych, co pozwala sądzić, że liberalizacja opinii wynika nie tylko z wejścia w dorosłość młodszego pokolenia, lecz również ze zmian światopoglądowych osób z większym bagażem życiowych doświadczeń.

- ▶ Mimo niewielkich, aczkolwiek we wszystkich analizowanych wymiarach konsekwentnych, tendencji spadkowych, w społeczeństwie utrzymuje się silne przywiązanie do instytucji małżeństwa (szczególnie zawieranego w formie ślubu wyznaniowego). Prawie dwie piąte ankietowanych (37%, od 2008 roku wzrost o 4 punkty) wyraża natomiast przekonanie, że jeśli ludzie się kochają i darzą zaufaniem, to status ich związku nie ma większego znaczenia.
- ▶ Podzielone są opinie na temat życia bez stałego partnera. Niespełna połowa respondentów (49%) odrzuca taki model, a ponad dwie piąte (44%) go akceptuje. Większość Polaków (61%) zaprzecza jednocześnie, jakoby życie singla było atrakcyjniejsze od tego, jakie wiodą osoby pozostające w związku.

W ostatnim dwudziestoleciu podwyższył się przeciętny wiek nowożeńców (o około 3 lata, do 26 lat u kobiet i 28 lat u mężczyzn) oraz średni wiek urodzenia pierwszego dziecka (o około 4 lata, do 27 lat), znacząco zwiększyła się też liczba matek 30–40-letnich. W wyniku tych zmian wiek najczęstszego zawierania małżeństw oraz najwyższej płodności kobiet przesunął się z 20–24 lat do 25–29 lat. Jednocześnie od ponad dekady systematycznie rośnie odsetek urodzeń pozamałżeńskich – na początku lat dziewięćdziesiątych w związkach kohabitacyjnych przychodziło na świat około 6%–7% dzieci, obecnie stanowią one już ponad jedną piątą wszystkich urodzeń (21%)¹. Dynamicznym zmianom podlegają też statystyki Urzędów Stanu Cywilnego. Z roku na rok coraz mniej nowożeńców decyduje się na ślub konkordatowy, a w niektórych miejscowościach – np. w Warszawie, Wrocławiu czy Wałbrzychu – częściej niż wyznaniowe odbywają się ceremonie świeckie.

Przemiany w modelu dzietności oraz w modelach życia wyznaczają kierunek rozwoju demograficznego i społecznego w Polsce. Joanna Stańczak z GUS zauważa, że w końcu ubiegłego stulecia rozrodcość powinna zdecydowanie wzrastać, tymczasem od 1989 roku nasz kraj tkwi w depresji urodzeniowej – poziom dzietności nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń, a liczba urodzeń jest obecnie o około 40% mniejsza od rejestrowanej podczas ostatniego wyżu demograficznego². Obserwacja życia codziennego dostarcza wielu dowodów na postępującą reorientację dążeń – nasilenie się tendencji konsumpcyjnych i indywidualistycznych oraz wzrost znaczenia ról zawodowych, które stały się główną determinantą, bardziej niż jeszcze na początku lat dziewięćdziesiątych zróżnicowanego, poziomu życia³. Zmianie priorytetów towarzyszy rozluźnianie więzi psychospołecznych – narastanie problemów z budowaniem stałych relacji. Jak zauważa Paulina Wilk, „argumenty o komercjalizacji stosunków międzyludzkich, choć już przeżute, pozostają w mocy. Bo zmieniła ona to, jak się do siebie odnosimy i czego szukamy w innych.

¹ Por. J. Stańczak, *Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2012 roku*, Główny Urząd Statystyczny, 2013, b.m.w.

² Ibidem.

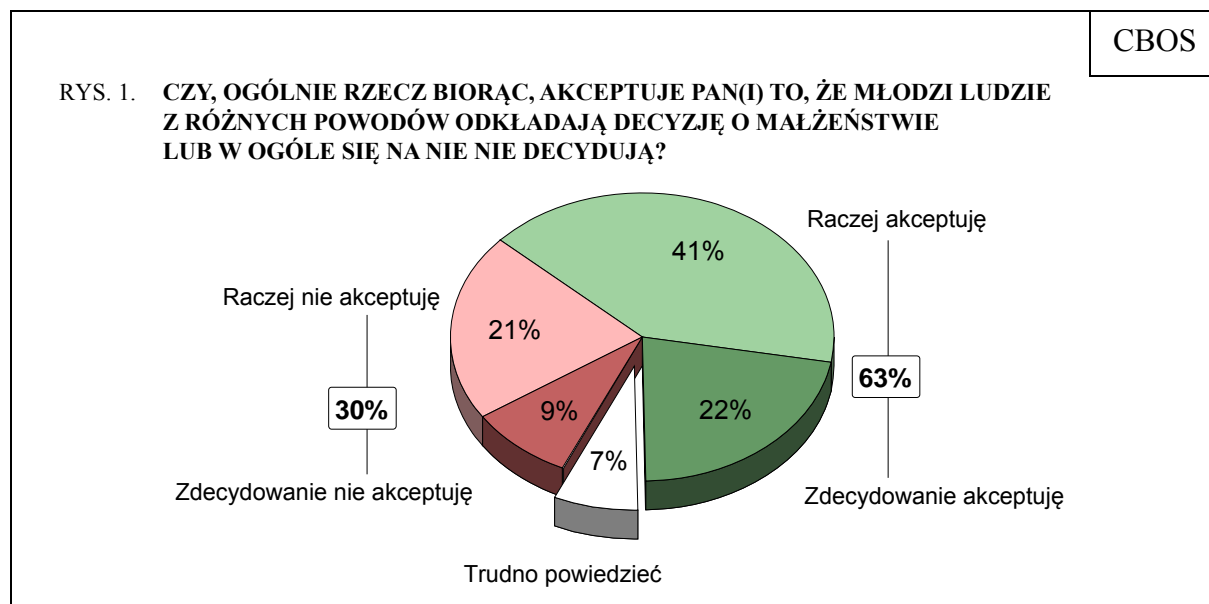
³ Za miarę zróżnicowania przyjęto nierówność rozkładu dochodów (współczynnik Giniego, GINI). Od 1970 roku wskaźnik nie schodził poniżej poziomu 0,2, jednocześnie mniej więcej w roku 1990 rozpoczął się dynamiczny wzrost jego wartości. W ostatnich latach tendencja wzrostowa uległa odwróceniu, jednak do roku 2011 włącznie, współczynnik Giniego w dalszym ciągu przekraczał 0,3.

Łatwość stawiania żądań i zgłaszania reklamacji dotyczy naszej relacji ze światem w ogóle. Mamy zanikającą zdolność wytrzymywania w trudnym, wymagającym położeniu. Niedogodności (...) łatwiej nam przeciąć niż przebudować (...). Łatwiej nam o zmianę niż trwałość. Umiemy się odłączać, rozstawać, trzymać z daleka i zaczynać od nowa. Gubi nas to, że naprawdę potrafimy żyć sami: przyswoiliśmy technologię samotności⁴.

Przejawem odejścia od tradycyjnych wartości jest rezygnacja z małżeństwa. Alternatywą stał się konkubinaty i bycie singlem. W ostatnim sondażu⁵ zbadaliśmy stosunek do obu tych modeli życia⁶.

PANNY WIECZNIE MŁODE

Odkładanie ślubu „na później” bądź całkowite odrzucenie możliwości sformalizowania związku to rozwiązania coraz częściej praktykowane. Ponad trzy piąte badanych (63%) akceptuje fakt, że młodzi ludzie, tymczasowo lub definitywnie, rezygnują z małżeństwa. Od 2008 roku przyzwolenie na taką postawę umocniło się (wzrost o 6 punktów), co sugeruje, że zmiana zwyczajów przenika do świadomości Polaków, nabierając kulturowego znaczenia.

⁴ P. Wilk, *Ludzie bez wtyczki*, „Tygodnik Powszechny”, nr 8/2013 s.18–19.

⁵ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (273) przeprowadzono w dniach 31 stycznia – 6 lutego 2013 roku na liczącej 1111 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

⁶ W przygotowaniu komunikaty na temat życia rodzinnego Polaków oraz ich stosunku do rozwodów.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, akceptuje Pan(i) to, że młodzi ludzie z różnych powodów odkładają decyzję o małżeństwie lub w ogóle się na nie nie decydują?	Odpowiedzi badanych według terminów badań	
	2008	2013
	w procentach	
Zdecydowanie akceptuję	19	22
Raczej akceptuję	38	41
Raczej nie akceptuję	24	21
Zdecydowanie nie akceptuję	10	9
Trudno powiedzieć	9	7

Akceptacji nowych wzorców sprzyja lewicowa orientacja polityczna, lepsze wykształcenie, uzyskiwanie wysokich dochodów *per capita*, bycie panną lub kawalerem (zob. tabele aneksowe) oraz młodszy wiek. Obecność istotnych tendencji wzrostowych niemal we wszystkich kohortach demograficznych pokazuje przy tym, że większe niż przed pięcioma laty przyzwolenie na życie po swojemu (niekoniecznie w małżeństwie) ma głębsze podłoże – wynika nie tylko z wejścia w dorosłość młodszego pokolenia, lecz również ze zmian światopoglądowych, jakie zachodzą w społeczeństwie. Względna stabilność deklaracji respondentów z najstarszych kategorii wiekowych (mających obecnie 60 lat i więcej) dowodzi z kolei, że alternatywne style życia nie zyskują zbyt wielu nowych zwolenników wśród osób z największym bagażem życiowych doświadczeń, których duża część niezmiennie nie znajduje dla nich zrozumienia.

Tabela 2

Kohorta demograficzna	Czy, ogólnie rzecz biorąc, akceptuje Pan(i) to, że młodzi ludzie z różnych powodów odkładają decyzję o małżeństwie lub w ogóle się na nie nie decydują?	
	Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań	
	2008	2013
1995–1991	-	76
1990–1984	72	80
1983–1974	69	77
1973–1964	60	70
1963–1954	54	60
1953–1944	52	54
1943 i wcześniej	33	36

Co sprawia, że młodzi ludzie nie decydują się na ślub? „Kobiety nie odczuwają niepokoju w wieku lat 20, a nawet zwykle 30, ponieważ będąc wtedy samotne lub w doraźnych związkach, nie czują się inne czy gorsze od rówieśniczek. Mężczyźni też nie. To zmiana socjologiczna, która niesie zmianę psychologiczną. Kiedyś stygmat starej panny czy starego kawalera był bardzo obciążający, w tej chwili zaś taki życiowy status staje się

nieledwie normą” – mówi w rozmowie z Andrzejem Franaszkiem psychoterapeutka Ewa Chalimoniuk, i dodaje: „do niedawna podstawową satysfakcję ludzie czerpali z bycia dobrą matką, żoną, mężem, ojcem. Rozwój cywilizacyjny poszedł jednak tak daleko, że dziś określamy się zwykle nie poprzez rodzinę, do której przynależymy, ale poprzez wykonywaną pracę (...). Oparcie daje nam osiągnięty sukces finansowy i zawodowy, dzięki czemu we współczesnym świecie dość długo możemy funkcjonować samotnie”⁷. Tę ogólną ocenę eksperta możemy uzupełnić o opinie społeczne. W naszym sondażu zapytaliśmy bowiem o to, dlaczego część młodych ludzi będących w odpowiednim wieku, by założyć rodzinę, nie decyduje się na zawarcie związku małżeńskiego.

W ocenie największej części ankietowanych mężczyźni nie zakładają rodziny, ponieważ preferują życie bez zobowiązań (45%), obawiają się trudności finansowych (33%) lub mieszkaniowych (29%) bądź nie spotkali właściwej osoby (29%). Około jednej czwartej badanych uważa, że mężczyźni wolą nieformalne relacje partnerskie (25%), boją się nieudanego związku lub obowiązków rodzicielskich (po 24%). Jedna piąta badanych (19%) sądzi, że do rezygnacji ze ślubu skłania mężczyzn przekonanie, iż posiadanie rodziny koliduje z karierą zawodową, a 12% – że powoduje nimi ogólna niechęć do ojcostwa.

Nieco inaczej interpretowane są pobudki kobiet. Aż dwie piąte respondentów uważa, że ich postawa wynika z obawy przed nieudanym małżeństwem (41%). Jedna trzecia łączy ją z trudnościami ze znalezieniem odpowiedniego kandydata na męża (34%) i niesprzyjającą sytuacją mieszkaniową (po 34%), ponad jedna czwarta – z warunkami finansowymi (28%) oraz z przyzwyczajeniem do swobody, braku ograniczeń (27%), a jedna piąta – z akceptacją życia „na kocią łapę” (21%). Mniej osób upatruje źródła takiej decyzji w dystansowaniu się od roli matki – w tym, że młode kobiety nie chcą mieć potomstwa (15%) lub obawiają się odpowiedzialności wynikającej z posiadania dzieci (11%). Wśród innych istotnych przyczyn rezygnacji ze ślubu, stosunkowo najczęściej wymieniane są przywileje socjalne dla samotnych matek.

⁷ *Ucieczka z objęć*, „Tygodnik Powszechny”, nr 8/2013, s. 19–20.

RYS. 2. OBECNIE W POLSCE CZĘŚĆ MŁODYCH LUDZI, KTÓRZY SĄ W WIEKU ODPOWIEDNIM DO ZAŁOŻENIA RODZINY, NIE WSTĘPUJE W ZWIĄZEK MAŁŻEŃSKI. JAK PAN(I) SĄDZI, DLACZEGO KOBIETY NIE WYCHODZĄ ZA MĄŻ, MĘŻCZYŹNI SIĘ NIE ŻENIĄ?

Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wskazać kilka powodów

Uzasadniając postawę młodych ludzi, którzy pomimo odpowiedniego wieku nie zawierają małżeństw, ankietowani zamożniejsi, lepiej wykształceni i mający lewicowe poglądy polityczne częściej odwołują się do postrzeganych korzyści z „wolności” i życia w niesformalizowanych związkach. Wraz z poziomem wykształcenia wzrasta też odsetek osób, które wiążą takie postępowanie z postawą zorientowaną na sukces zawodowy oraz, w przypadku mężczyzn, z brakiem pewności, czy sprawdzą się w roli ojca i głowy rodziny – czy sprostają nowym obowiązkom i będą w stanie zapewnić najbliższemu godziwe życie. Mieszkańcy wsi relatywnie często twierdzą, że ludzie zwlekają ze ślubem, ponieważ obawiają się nieszczęśliwego małżeństwa, z kolei badani z dużych miast są bardziej skłonni tłumaczyć to brakiem odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz niedojrzałością do rodzicielstwa. Diagnoza przyczyn niezawierania małżeństw przez kobiety i mężczyzn różni się w zależności od płci ankietowanych. Respondentki częściej niż respondenci wskazują cechy podważające gotowość młodych mężczyzn do wstąpienia w związek małżeński – niedojrzałość

i ograniczoną zdolność zapewnienia kobiecie poczucia bezpieczeństwa (w wymiarze niematerialnym). Mężczyźni natomiast ponadprzeciętnie często „tłumaczą się” niezadawalającą kondycją finansową i warunkami mieszkaniowymi.

DOPÓKI ŚMIERĆ NAS NIE ROZŁĄCZY?

Przeważająca część Polaków (54%) opowiada się za formalizacją związków kohabitacyjnych, w tym 15% jest zdania, że osoby żyjące razem bez ślubu powinny bezwzględnie zawrzeć małżeństwo, a 39% uważa, że jest ono dobrym rozwiązaniem, jednak nie należy do niego nikogo zmuszać. Prawie dwie piąte ankietowanych (37%) wyraża przekonanie, że jeśli ludzie się kochają i darzą zaufaniem, to status ich związku nie ma większego znaczenia. Nieliczni są przeciwni legalizacji związków (5%) bądź nie mają zdania na ten temat (4%).

W ciągu ostatnich pięciu lat ubyło (o 4 punkty) zdecydowanych zwolenników instytucji małżeństwa, w takim samym stopniu powiększyła się grupa osób, dla których ślub jest jedną z dwóch równorzędnych możliwości.

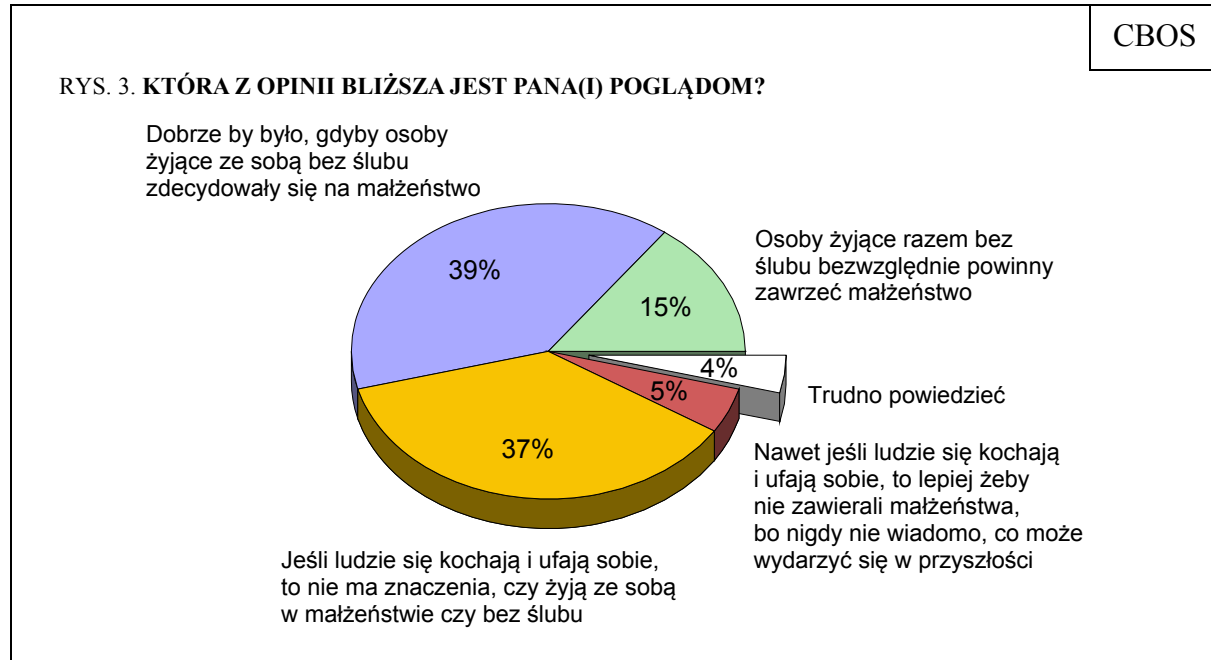

Tabela 3

Która z opinii bliższa jest Pana(i) poglądom?	Odpowiedzi badanych według terminów badań	
	2008	2013
	w procentach	
Osoby żyjące razem bez ślubu bezwzględnie powinny zawrzeć małżeństwo	19	15
Dobrze by było, gdyby osoby żyjące ze sobą bez ślubu zdecydowały się na małżeństwo	41	39
Jeśli ludzie się kochają i ufają sobie, to nie ma znaczenia, czy żyją ze sobą w małżeństwie czy bez ślubu	33	37
Nawet jeśli ludzie się kochają i ufają sobie, to lepiej, żeby nie zawierali małżeństwa, bo nigdy nie wiadomo, co może wydarzyć się w przyszłości	5	5
Trudno powiedzieć	2	4

Stopień akceptacji konkubinatów zależy w głównej mierze od wykształcenia, zaangażowania religijnego i poglądów politycznych ankietowanych. Preferowaniu związków małżeńskich sprzyja gorsze wykształcenie, częstszy udział w praktykach religijnych i prawicowe poglądy polityczne, a w mniejszym stopniu także starszy wiek i zamieszkiwanie w małej miejscowości (zob. tabele aneksowe).

Polacy są przywiązani do ślubów wyznaniowych. Więcej niż jedna czwarta ankietowanych (28%) uznaje prymat ślubu konkordatowego – uroczystości kościelnej, niosącej ze sobą skutki prawne, a zbliżona część (27%) przyznaje, że mimo iż ślub cywilny jest wystarczający, małżonkowie powinni zawrzeć również ślub kościelny. Tylko co jedenasty badany (9%) uważa, że ślub wyznaniowy nie ma większego znaczenia, natomiast co trzeci (33%) nie przywiązuje do tych spraw większej wagi – twierdzi, że decyzja co do charakteru uroczystości powinna należeć do osób pobierających się.

Od 2008 roku zmniejszył się nieco odsetek zwolenników ceremonii nadających małżeństwu wyznaniowemu moc prawną (o 5 punktów), przybyło natomiast osób uważających, że to ślub cywilny jest najważniejszy (o 4 punkty).

RYS. 4. OSTATNIO CORAZ WIĘCEJ PAR DECYDUJĄCYCH SIĘ NA MAŁŻEŃSTWO ZAWIERA WYŁĄCZNIE ŚLUB CYWILNY, REZYGNUJĄC ZE ŚLUBU KOŚCIELNEGO LUB ODKŁADAJĄC GO NA PÓŹNIEJSZY TERMIN. KTÓRE STWIERDZENIE NAJBLIŻSZE JEST PANA(I) POGLĄDOM?

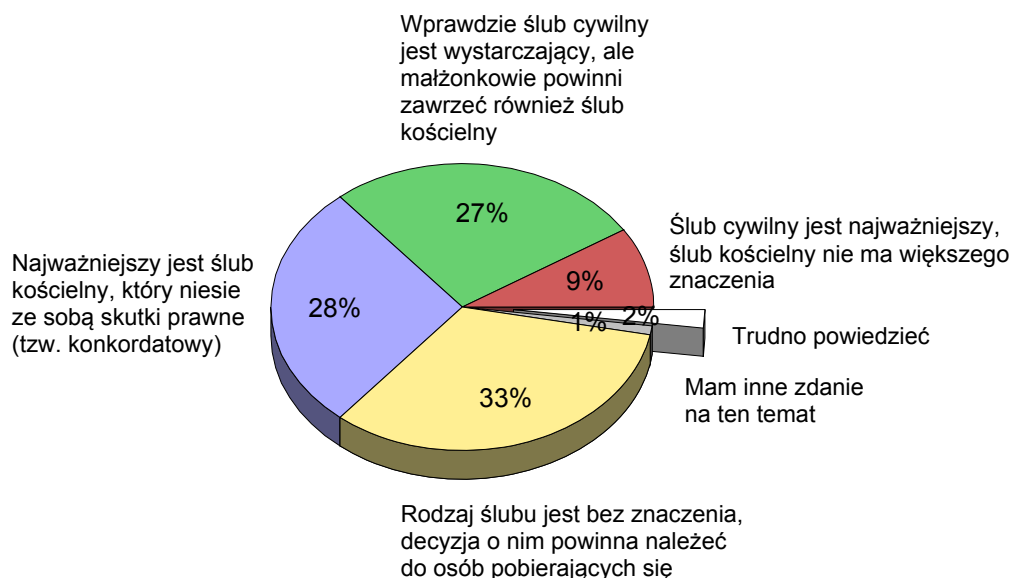

Tabela 4

Ostatnio coraz więcej par decydujących się na małżeństwo zawiera wyłącznie ślub cywilny, rezygnując ze ślubu kościelnego lub odkładając go na późniejszy termin. Które stwierdzenie najbliższe jest Pana(i) poglądom?	Odpowiedzi badanych według terminów badań	
	2008	2013
	w procentach	
Ślub cywilny jest najważniejszy, ślub kościelny nie ma większego znaczenia	5	9
Wprowadzie ślub cywilny jest wystarczający, ale małżonkowie powinni zawrzeć również ślub kościelny	27	27
Najważniejszy jest ślub kościelny, który niesie ze sobą skutki prawne (tzw. konkordatowy)	33	28
Rodzaj ślubu jest bez znaczenia, decyzja o nim powinna należeć do osób pobierających się	32	33
Mam inne zdanie na ten temat	0	1
Trudno powiedzieć	3	2

Przekonaniu o wyższości sakramentalnego „tak” przed ołtarzem sprzyja zaangażowanie na polu religijnym, życie w mniejszej miejscowości, słabsze wykształcenie, gorsza sytuacja materialna oraz starszy wiek. Postawa osób rzadko uczestniczących lub w ogóle nieuczestniczących w spotkaniach religijnych, mieszkańców dużych aglomeracji, badanych młodszych, dobrze wykształconych i sytuowanych jest natomiast w większym stopniu obojętna (zob. tabele aneksowe).

WOLNY JAK SINGIEL

Trzy piąte badanych (61%) uważa, że single – osoby niewiążące się na stałe – nie wiodą życia ciekawszego niż osoby tworzące stałe związki. Opinia ta, mimo że zdecydowanie dominuje, jest obecnie rzadsza niż w roku 2008 (spadek o 6 punktów), co pozwala sądzić, że w ciągu pięciu lat życie w pojedynkę zyskało nieco na atrakcyjności (wzrost o 3 punkty, do 19%).

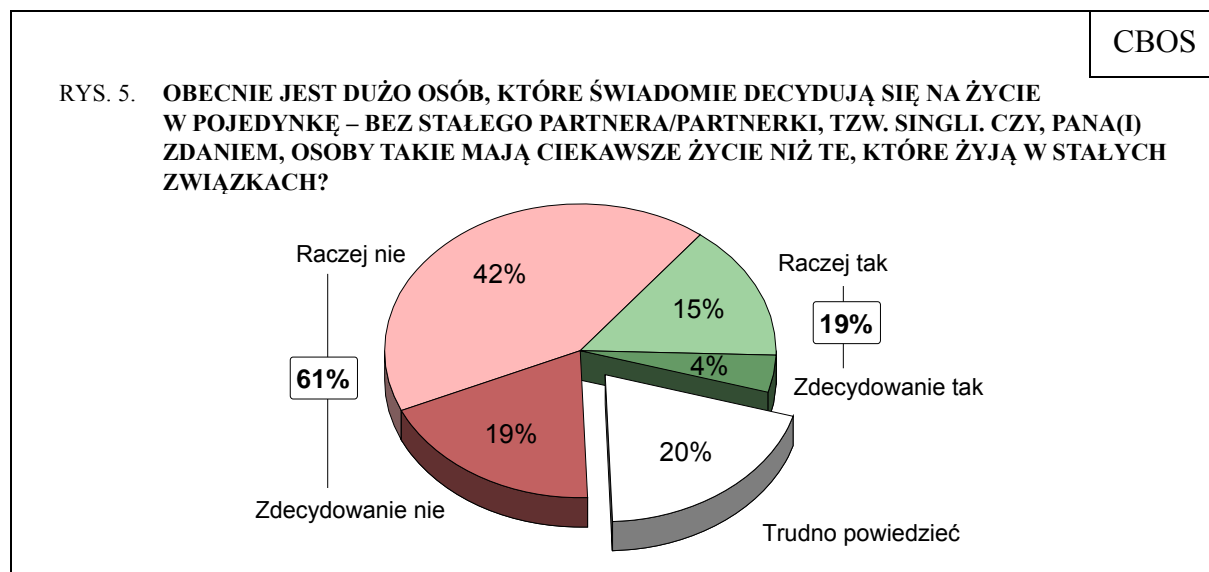

Tabela 5

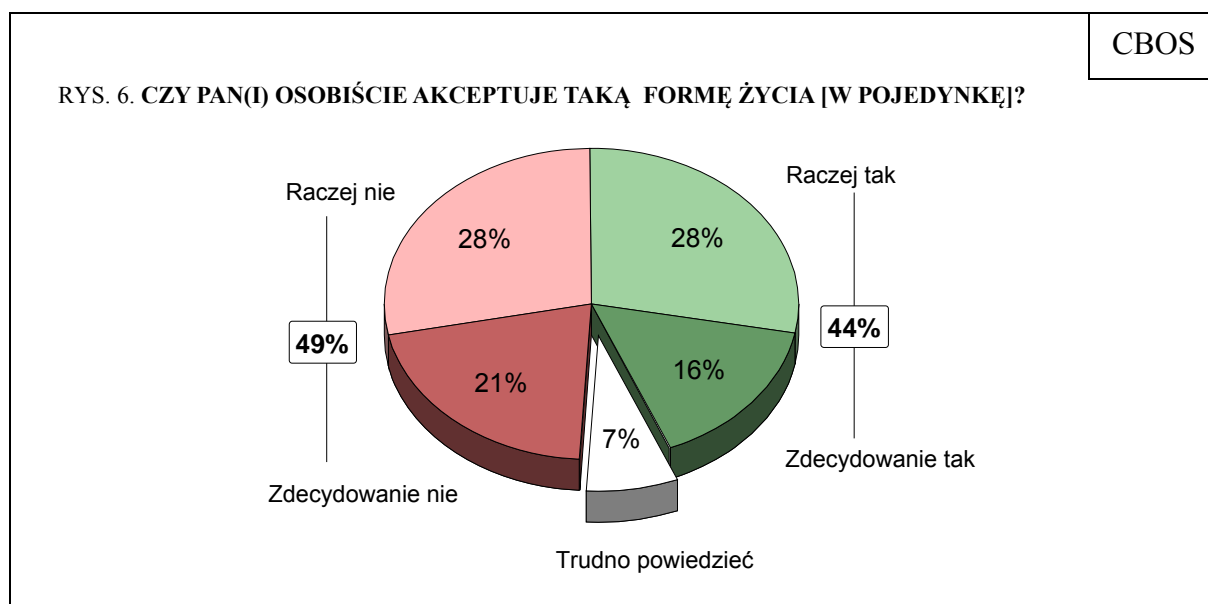
Obecnie jest dużo osób, które świadomie decydują się na życie w pojedynkę – bez stałego partnera/partnerki, tzw. singli. Czy, Pana(i) zdaniem, osoby takie mają ciekawsze życie niż te, które żyją w stałych związkach?	Odpowiedzi badanych według terminów badań	
	2008	2013
	w procentach	
Zdecydowanie tak	4	4
Raczej tak	12	15
Raczej nie	47	42
Zdecydowanie nie	20	19
Trudno powiedzieć	17	20

Powątpiewaniu w atrakcyjność życia singli sprzyja starszy wiek, dobra sytuacja finansowa i wyższe wykształcenie (zob. tabele aneksowe).

Opinie na temat życia bez stałego partnera są podzielone – niespełna połowa respondentów odrzuca taki model (49%), a ponad dwie piąte (44%) jest mu przychylna.

Przyzwolenie na życie bez zobowiązań jest silnie zróżnicowane społecznie. Wybór życia w pojedynkę częściej akceptują osoby relatywnie młode, mieszkańcy większych

aglomeracji, badani lepiej wykształceni i sytuowani, a także kobiety i osoby o poglądach lewicowych (zob. tabele aneksowe).

Zmiana obyczajów – późniejsze zawieranie małżeństw i coraz większa liczba ślubów cywilnych – idzie w parze z przemianami na płaszczyźnie światopoglądowej. Choć wyniki tegorocznego badania nie są rewolucyjne, wszystkie z notowanych w nim różnic są w pełni przewidywalne i zgodne z obserwowanymi tendencjami. W społeczeństwie umacnia się akceptacja opóźniania i rezygnacji z małżeństwa. I nie jest to bynajmniej prostą konsekwencją wejścia w dorosłość ludzi, którzy znają już tylko taką rzeczywistość. Z nowym stylem życia godzą się też osoby dojrzałe, jeszcze pięć lat temu bardziej wobec niego sceptyczne.

Mimo ogólnego przywiązania do instytucji małżeństwa (i do jego wyznaniowej formy), zwiększa się akceptacja konkubinatów. Z dużo mniejszym zrozumieniem spotyka się natomiast postawa osób, które świadomie rezygnują ze stałego związku. Bycie singlem wciąż nie jest w Polsce sexy.

Opracowała
Natalia HIPSZ

A N E K S

Tabela 1

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, akceptuje Pan(i) to, że młodzi ludzie z różnych powodów odkładają decyzję o małżeństwie lub w ogóle się na nie nie decydują?					Liczba osób
		Zdecydowanie akceptuję	Raczej akceptuję	Raczej nie akceptuję	Zdecydowanie nie akceptuję	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		22	41	21	9	7	1111
Płeć	Mężczyźni	20	39	23	9	7	531
	Kobiety	23	44	18	9	7	580
Wiek	18-24 lata	37	40	12	6	4	133
	25-34	28	53	12	2	6	226
	35-44	22	51	14	3	10	187
	45-54	21	35	25	11	8	186
	55-64	17	41	24	11	6	191
	65 lat i więcej	9	27	36	21	7	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	17	43	22	9	8	423
	Miasto do 20 tys.	20	43	23	11	2	144
	20-100 tys.	23	43	19	8	6	222
	101-500 tys.	25	42	17	7	8	185
	501 tys. i więcej mieszk.	31	31	21	10	7	137
Wykształcenie	Podstawowe	16	30	30	15	9	246
	Zasadnicze zawodowe	18	43	24	6	9	275
	Średnie	25	44	15	11	4	369
	Wyższe	26	48	17	2	6	221
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	26	47	14	3	9	109
	Średni personel, technicy	28	43	15	10	4	57
	Pracownicy adm.-biurowi	32	45	16	6	1	74
	Pracownicy usług	21	51	17	3	8	77
	Robotnicy wykwalifikowani	22	45	19	5	10	110
	Robotnicy niewykwalifik.	28	50	15	4	3	50
	Rolnicy	7	45	30	8	10	79
	Pracujący na własny rach.	26	20	32	12	11	33
Bierni zawodowo	Renciści	15	32	30	14	9	84
	Emeryci	11	34	29	20	6	213
	Uczniowie i studenci	32	38	17	6	6	70
	Bezrobotni	31	43	16	5	6	101
	Gospodynie domowe i inni	30	52	6	4	7	53
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	25	44	17	7	6	177
	501-750	21	39	26	6	7	127
	751-1000	19	40	22	12	7	181
	1001-1500	20	40	24	14	3	169
	Powyżej 1500 zł	25	48	19	5	3	179
Ocena własnych war. mater.	Złe	22	34	26	9	9	170
	Średnie	20	41	23	9	7	478
	Dobre	23	45	17	9	6	462
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	15	26	21	29	9	52
	Raz w tygodniu	14	40	25	12	8	533
	1-2 razy w miesiącu	21	45	27	4	3	173
	Kilka razy w roku	28	49	13	4	6	221
	W ogóle nie uczestniczy	46	36	8	3	8	132
Poglądy polityczne	Lewica	33	39	17	7	4	177
	Centrum	23	46	17	9	6	375
	Prawica	17	37	29	12	5	306
	Trudno powiedzieć	18	43	19	6	13	253
Jaki jest aktualnie Pana(i) stan cywilny?	Kawaler/panna	31	45	13	3	8	272
	Żonaty/mężatka	18	43	22	10	7	683
	Rozwiedziony(a), w separacji	37	27	26	4	5	47
	Wdowiec/wdowa	13	30	31	19	7	109

Tabela 2

		Która z opinii bliższa jest Pana(i) poglądom:					Liczba osób
		Osoby żyjące razem bez ślubu bezwzględnie powinny zawrzeć małżeństwo	Dobrze by było, gdyby osoby żyjące ze sobą bez ślubu zdecydowały się na małżeństwo	Jeśli ludzie się kochają i ufają sobie, to nie ma znaczenia, czy żyją ze sobą w małżeństwie, czy bez ślubu	Nawet jeśli ludzie się kochają i ufają sobie, to lepiej, żeby nie zawierali małżeństwa, bo nigdy nie wiadomo co może wydarzyć się w przyszłości	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		15	39	37	5	4	1111
Płeć	Mężczyźni	15	40	38	4	3	531
	Kobiety	14	39	37	6	4	580
Wiek	18-24 lata	9	39	44	6	2	133
	25-34	5	34	48	7	5	226
	35-44	7	42	44	4	4	187
	45-54	15	42	36	3	3	186
	55-64	15	43	33	7	3	191
	65 lat i więcej	35	36	18	5	6	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	21	42	29	3	5	423
	Miasto do 20 tys.	11	42	34	7	5	144
	20-100 tys.	11	37	42	8	3	222
	101-500 tys.	12	32	48	6	1	185
	501 tys. i więcej mieszk.	6	42	43	5	4	137
Wykształcenie	Podstawowe	25	34	27	8	6	246
	Zasadnicze zawodowe	16	40	35	4	4	275
	Średnie	11	40	40	6	3	369
	Wyższe	6	41	46	3	4	221
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	8	47	39	3	3	109
	Średni personel, technicy	13	29	49	4	5	57
	Pracownicy adm.-biurowi	8	29	52	5	5	74
	Pracownicy usług	4	46	44	6	1	77
	Robotnicy wykwalifikowani	13	40	43	2	2	110
	Robotnicy niewykwalifik.	10	40	46		4	50
	Rolnicy	21	52	20	1	6	79
	Pracujący na własny rach.	5	43	43		10	33
Bierni zawodowo	Renciści	22	42	21	10	5	84
	Emeryci	30	37	24	5	4	213
	Uczniowie i studenci	12	39	42	5	2	70
	Bezrobotni	4	31	52	11	2	101
	Gospodynie domowe i inni	6	35	38	16	6	53
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	9	37	44	7	3	177
	501-750	22	39	33	3	3	127
	751-1000	18	42	29	5	7	181
	1001-1500	18	41	36	4	1	169
	Powyżej 1500 zł	9	36	48	6	2	179
Ocena własnych war. mater.	Złe	15	40	34	5	5	170
	Średnie	17	36	37	5	4	478
	Dobre	11	42	38	5	4	462
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	45	44	8	2	2	52
	Raz w tygodniu	21	48	24	4	4	533
	1-2 razy w miesiącu	8	44	37	6	5	173
	Kilka razy w roku	5	27	59	6	3	221
	W ogóle nie uczestniczy	2	18	67	10	3	132
Poglądy polityczne	Lewica	9	31	51	4	4	177
	Centrum	12	39	41	6	2	375
	Prawica	23	47	24	4	2	306
	Trudno powiedzieć	11	36	38	6	9	253
Jaki jest aktualnie Pana(i) stan cywilny?	Kawaler/panna	8	34	47	7	3	272
	Żonaty/mężatka	15	42	35	5	4	683
	Rozwiedziony(a), w separacji	9	34	48	6	4	47
	Wdowiec/wdowa	29	39	21	4	7	109

Tabela 3

		Ostatnio coraz więcej par decydujących się na małżeństwo zawiera wyłącznie ślub cywilny, rezygnując ze ślubu kościelnego lub odkładając go na późniejszy termin. Które stwierdzenie najbliższe jest Pana(i) poglądom?						Liczba osób
		Ślub cywilny jest najważniejszy, ślub kościelny nie ma większego znaczenia	Wprawdzie ślub cywilny jest wystarczający, ale małżonkowie powinni zawrzeć również ślub kościelny	Najważniejszy jest ślub kościelny, który niesie ze sobą skutki prawne (tzw. konkordatowy)	Rodzaj ślubu jest bez znaczenia, decyzja o nim powinna należeć do osób pobierających się	Mam inne zdanie na ten temat	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		9	27	28	33	1	2	1111
Płeć	Mężczyźni	11	27	27	32	2	2	531
	Kobiety	7	27	28	35	1	2	580
Wiek	18-24 lata	5	27	27	39	1	1	133
	25-34	9	24	22	40	2	4	226
	35-44	11	28	24	35	1	2	187
	45-54	10	24	29	33	3	1	186
	55-64	7	29	31	31	1	1	191
	65 lat i więcej	8	33	35	21	0	3	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	7	29	38	24	1	2	423
	Miasto do 20 tys.	8	29	24	35	3	2	144
	20-100 tys.	10	28	23	36	2	1	222
	101-500 tys.	11	23	21	41	1	2	185
	501 tys. i więcej mieszk.	10	24	17	46	2	1	137
Wykształcenie	Podstawowe	6	32	36	23	0	2	246
	Zasadnicze zawodowe	9	29	30	29	1	2	275
	Srednie	10	25	24	37	2	2	369
	Wyższe	8	22	21	45	2	2	221
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	7	26	21	44	2		109
	Sredni personel, technicy	8	19	21	48	2	2	57
	Pracownicy adm.-biurowi	9	19	24	47	1		74
	Pracownicy usług	10	26	28	33		4	77
	Robotnicy wykwalifikowani	17	25	25	28	4	1	110
	Robotnicy niewykwalifik.	18	17	31	29		4	50
	Rolnicy	4	31	48	12		5	79
Pracujący na własny rach.	9	22	11	54		4	33	
Bierni zawodowo	Renciści	5	35	27	30	1	2	84
	Emeryci	7	33	32	26	0	2	213
	Uczniowie i studenci	3	27	24	44	2		70
	Bezrobotni	8	27	27	35	1	2	101
	Gospodynie domowe i inni	9	27	24	31	5	4	53
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	9	31	30	29	0	2	177
	501-750	7	29	35	26	2	1	127
	751-1000	6	31	32	29	1	1	181
	1001-1500	9	27	27	35		1	169
	Powyżej 1500 zł	8	25	17	46	1	1	179
Ocena własnych war. mater.	Złe	9	29	25	32	1	3	170
	Srednie	6	24	34	34	1	2	478
	Dobre	11	29	23	33	2	2	462
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	6	22	59	11		2	52
	Raz w tygodniu	4	31	37	24	1	2	533
	1-2 razy w miesiącu	10	31	22	33		3	173
	Kilka razy w roku	12	23	12	49	1	1	221
	W ogóle nie uczestniczy	21	12	9	51	4	3	132
Poglądy polityczne	Lewica	14	20	19	45	1	1	177
	Centrum	11	27	23	37	1	1	375
	Prawica	5	33	37	22	2	1	306
	Trudno powiedzieć	6	26	29	33	1	6	253
Jaki jest aktualnie Pana(i) stan cywilny?	Kawaler/panna	9	24	25	38	2	2	272
	Zonaty/mężatka	8	27	29	33	1	2	683
	Rozwiedzony(a), w separacji	15	29	8	47			47
	Wdowiec/wdowa	6	37	36	19		2	109

Tabela 4

		Obecnie jest dużo osób, które świadomie decydują się na życie w pojedynkę - bez stałego partnera/partnerki, tzw. singli. Czy, Pana(i) zdaniem, osoby takie mają ciekawsze życie niż te, które żyją w stałych związkach?					Liczba osób
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		4	15	42	19	20	1111
Płeć	Mężczyźni	4	14	44	19	19	531
	Kobiety	4	15	41	19	21	580
Wiek	18-24 lata	5	24	45	11	15	133
	25-34	2	19	44	19	16	226
	35-44	3	17	44	16	19	187
	45-54	8	9	43	15	25	186
	55-64	4	11	46	22	18	191
	65 lat i więcej	3	9	33	29	26	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	5	15	42	20	19	423
	Miasto do 20 tys.	4	18	42	16	20	144
	20-100 tys.	4	13	41	22	20	222
	101-500 tys.	4	16	46	15	20	185
	501 tys. i więcej mieszk.	2	11	43	20	25	137
Wykształcenie	Podstawowe	4	16	39	18	23	246
	Zasadnicze zawodowe	4	16	41	19	20	275
	Średnie	5	15	42	19	20	369
	Wyższe	3	10	48	21	17	221
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	4	8	53	21	14	109
	Średni personel, technicy	6	10	43	17	24	57
	Pracownicy adm.-biurowi	3	20	41	16	21	74
	Pracownicy usług		9	49	19	23	77
	Robotnicy wykwalifikowani	5	24	42	13	17	110
	Robotnicy niewykwalifik.	5	13	44	17	21	50
	Rolnicy	5	11	39	18	27	79
	Pracujący na własny rach.		12	47	19	22	33
Bierni zawodowo	Renciści	9	9	40	17	25	84
	Emeryci	2	9	40	29	20	213
	Uczniowie i studenci	6	23	40	7	24	70
	Bezrobotni	5	23	42	15	14	101
	Gospodynie domowe i inni	2	23	35	27	13	53
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	7	22	42	18	12	177
	501-750	8	12	48	14	18	127
	751-1000	3	17	42	17	21	181
	1001-1500	2	16	43	25	14	169
	Powyżej 1500 zł	2	10	50	22	16	179
Ocena własnych war. mater.	Złe	7	9	42	22	20	170
	Średnie	3	14	41	17	24	478
	Dobre	3	17	44	20	16	462
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	15	39	29	15	52
	Raz w tygodniu	3	13	44	22	19	533
	1-2 razy w miesiącu	3	17	47	15	18	173
	Kilka razy w roku	5	16	40	17	22	221
	W ogóle nie uczestniczy	8	17	36	14	24	132
Poglądy polityczne	Lewica	5	12	43	21	19	177
	Centrum	6	19	40	16	19	375
	Prawica	3	12	48	23	15	306
	Trudno powiedzieć	1	13	39	18	28	253
Jaki jest aktualnie Pana(i) stan cywilny?	Kawaler/panna	5	22	45	11	17	272
	Żonaty/mężatka	4	12	43	22	19	683
	Rozwiedziony(a), w separacji	6	12	32	16	35	47
	Wdowiec/wdowa	4	12	35	22	27	109

Tabela 5

		Czy Pan(i) osobiście akceptuje taką formę życia?					Liczba osób
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		16	28	28	21	7	1109
Płeć	Mężczyźni	13	27	30	24	6	530
	Kobiety	19	30	26	18	7	579
Wiek	18-24 lata	23	36	27	12	3	132
	25-34	20	38	20	17	5	226
	35-44	15	34	33	11	6	187
	45-54	15	26	31	18	10	186
	55-64	16	22	30	25	7	190
	65 lat i więcej	8	16	28	39	9	188
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	24	33	24	10	423
	Miasto do 20 tys.	12	30	31	23	4	143
	20-100 tys.	18	29	31	18	4	222
	101-500 tys.	24	32	22	15	7	185
	501 tys. i więcej mieszk.	27	34	14	21	5	136
Wykształcenie	Podstawowe	10	17	34	30	9	245
	Zasadnicze zawodowe	11	25	32	24	9	275
	Średnie	18	33	26	18	5	369
	Wyższe	26	39	19	11	5	220
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	19	42	24	8	8	108
	Średni personel, technicy	19	37	24	14	5	57
	Pracownicy adm.-biurowi	33	28	25	14		74
	Pracownicy usług	13	33	31	13	9	77
	Robotnicy wykwalifikowani	13	27	32	21	7	110
	Robotnicy niewykwalifik.	9	32	25	27	8	50
	Rolnicy	6	22	35	23	13	79
Pracujący na własny rach.	22	24	31	18	6	33	
Bierni zawodowo	Renciści	9	20	37	23	11	84
	Emeryci	11	18	27	38	6	213
	Uczniowie i studenci	23	39	20	12	6	69
	Bezrobotni	21	30	31	13	6	101
	Gospodynie domowe i inni	20	38	20	19	3	53
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	10	30	35	20	5	177
	501-750	19	25	34	18	4	127
	751-1000	13	27	29	24	7	181
	1001-1500	14	28	27	26	4	169
	Powyżej 1500 zł	25	34	25	11	5	178
Ocena własnych war. mater.	Złe	13	19	34	26	8	170
	Średnie	13	28	30	21	8	477
	Dobre	20	32	24	19	5	461
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	19	14	29	35	3	52
	Raz w tygodniu	8	24	35	26	8	531
	1-2 razy w miesiącu	15	35	27	15	7	173
	Kilka razy w roku	22	38	20	14	6	221
	W ogóle nie uczestniczy	37	27	16	14	7	132
Poglądy polityczne	Lewica	24	27	23	19	6	177
	Centrum	21	30	27	18	4	375
	Prawica	10	23	34	28	6	305
	Trudno powiedzieć	10	34	26	18	12	252
Jaki jest aktualnie Pana(i) stan cywilny?	Kawaler/panna	21	38	23	12	5	270
	Żonaty/mężatka	13	27	30	23	7	682
	Rozwiedziony(a), w separacji	27	30	27	14	2	47
	Wdowiec/wdowa	13	17	26	32	11	109